

Mr Nikola L. Filipović¹

INOSTRANA SUDSKA PRAKSA

**PRESUDA EVROPSKOG SUDA PRAVDE U PREDMETU
JOHANNES EVERT ANTONIUS MASSAR
v.
DAS NEDERLANDSE RECHTSBIJSTAND
VERZEKERINGSMAATSCHAPPIJ NV**

1. Uvod

Pravno pitanje kojim se Evropski sud Pravde bavio u predmetu C-460/14 *Johannes Evert Antonius Massar v. DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV* (presuda od 7. 4. 2016. godine) postavljeno je vezi s pravom na slobodan izbor advokata u okviru osiguranja troškova pravne zaštite zbog odbijanja tuženog osiguravajućeg društva (DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV) da snosi troškove pravne pomoći prema advokatu kojeg je odabrao ugovarač osiguranja da ga predstavlja tokom postupka otkaza ugovora o radu od strane poslodavca.

2. EU pravni okvir

U vreme zaključenja ugovora, relevantne su bile odredbe Direktive 87/344/EEZ od 22. 7. 1987. o usklađivanju zakona i drugih propisa o osiguranju troškova pravne zaštite.

Tačka 11 Direktive 87/344 ukazuje na to da lica koja imaju ugovoreno osiguranje troškova pravne zaštite moraju imati slobodu da odaberu advokata ili drugu odgovarajuće kvalifikovanu osobu prema nacionalnom pravu prilikom bilo kakvog upita odnosno istrage (*inquiry*) iliti sudskog postupka.

Član 2 Stav 1 Direktive 87/344 definiše da se Direktiva primjenjuje na osiguranje troškova pravne zaštite. Dalje u istom članu Direktive definiše se ovo osiguranje kao osiguranje koje se sastoji od preuzimanja obaveze, po plaćanju premije, da se snose troškovi pravnog postupka i pruže ostale usluge koje su direktno povezane

¹ Savetnik za usklađenost poslovanja

s ugovorenim pokrićem, pogotovo s ciljem: [...] odbrane ili zastupanja osiguranog lica u građanskom, krivičnom, upravnom postupku ili drugim postupcima, ili u slučaju bilo kakvog zahteva podnesenog protiv osiguranog lica.

Član 4 stav 1 Direktive 87/344 propisuje da se u svakom ugovoru o osiguranju troškova pravne zaštite izričito priznaje: (*inter alia*) pravo osiguranog lica da slobodno odabere advokata ili druge adekvatno kvalifikovane osobe prema nacionalnom pravu, u svrhu odbrane, zastupanja ili služenja interesima osiguranog lica prilikom bilo kojeg upita odnosno istrage ili postupka.

2.1. Holandsko pravo

Pomenuta direktiva implementirana je u holandske nacionalne propise članom 4:67 stav 1 Zakona o finansijskom nadzoru, prema kojem osiguravač koji obavlja poslove osiguranja troškova pravne zaštite mora izričito navesti u ugovoru koji se odnosi na takvo osiguranje, da ugovarač osiguranja može slobodno izabrati advokata ili drugog zakonom ovlašćenog stručnjaka [...] za odbranu, zastupanje odnosno da služi interesima ugovarača osiguranja prilikom upita odnosno istrage ili sudskog postupka.

3. Predmet spora i pravna pitanja

Johannes Evert Antonius Massar ugovorio je osiguranje troškova pravne zaštite sa osiguravajućim društvom DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekering-smaatschappij NV.

Poslodavac gospodina Massara je 14. 1. 2014. godine, u skladu sa članom 6 Vanrednog dekreta o radnim odnosima, uputio Zavodu za upravljanje osiguranjem radnika (javnom telu nezavisnom od centralne državne uprave), zahtev za odobrenje otkaza ugovora o radu J. E. A. Massara na temelju toga što se gospodin Massar smatrao viškom.

J. E. A. Massar je 17. 1. 2014. godine od osiguravajućeg društva DAS-a zahtevao pokriće troškova pravne pomoći u vezi sa zastupanjem od strane advokata, kojeg je samostalno odabrao u navedenom postupku pred Zavodom. Osiguravajuće društvo smatralo je da se postupak pred Zavodom ne smatra ni upitom, ni istragom, ni sudskim postupkom u smislu Zakona (i Direktive) te da stoga osigurano lice nema pravo izbora advokata niti pravo da zahteva pokriće troškova zastupanja od strane odabranog advokata u takvom postupku.

J. E. A. Massar se obratio Okružnom sudu sa zahtevom da privremenom merom naloži osiguravajućem društvu da prenese ovlašćenje za zastupanje na izabranog advokata i da snosi troškove za rad izabranog advokata. Okružni sud je uputio pitanje Vrhovnom sudu da li se navedeni postupak pred Zavodom može

smatrati istragom odnosno upitom u smislu Zakona i Direktive, na osnovu čega bi osigurano lice imalo pravo da slobodno izabere advokata, a istovremeno na osnovu čega bi osiguravajuće društvo bilo u obavezi da snosi troškove zastupanja. Vrhovni sud je smatrao da postupak pred zavodom *prima facie* potpada pod pojam istrage odnosno upita koji je pokriven osiguranjem troškova pravne zaštite, ali imajući u vidu posledice tako širokog tumačenja na šeme osiguranja pravne zaštite, Vrhovni sud je rešio da uputi pitanje Evropskom sudu, koji može dati tumačenje ovog pojma iz Direktive u kontekstu ciljeva koji su se Direktivom želeli postići.

3.1. Stav Evropskog suda pravde

Pitanje koje se našlo pred sudom suštinski se ticalo tumačenja pojma upit odnosno istraga (*enquiry*) iz člana 4 stav 1 Direktive 87/344, to jest da li se postupak pred Zavodom koji treba da odobri kvalifikaciju radnika kao viška, i samim tim dopusti otkaz ugovora o radu, može smatrati takvim upitom odnosno istragom koji aktivira prava iz ugovora o osiguranju troškova pravne zaštite, to jest u širem smislu na osnovu kojih činjenica i okolnosti nacionalni sud određuje treba li pravni postupak smatrati upitom odnosno istragom u smislu člana 4 Direktive.

Sud na početku razmatranja napominje da je iz formulacije člana Direktive jasno da su upit/istraga (*enquiry*) i postupak (*proceeding*) različiti pojmovi kojima je zakonodavac hteo da obuhvati različita pravna postupanja u kojima osiguranik može imati potrebu za pravnom zaštitom, a samim tim i slobodu izbora advokata. Stoga, stav tuženog osiguravajućeg društva koje smatra da se upit/istraga odnose samo na sudske postupke, predstavlja neopravdano usko tumačenje ovog pojma koje je suprotno samom tekstu Direktive (koja razdvaja ova dva pojma).

Dalje, sud naglašava da je prilikom tumačenja odredbi prava EU, neophodno uzeti u obzir ne samo tekst člana pravnog akta, već i cilj koji se aktom želi postići i funkciju koju odredba ima u kontekstu ovog cilja. S tim u vezi, Sud naglašava da je cilj Direktive, a naročito člana 4 kojim se garantuje pravo na slobodan izbor advokata, zaštita interesa osiguranog lica. Imajući u vidu opšti karakter ovog prava, sud smatra da se ono ne može usko tumačiti.

U konkretnom slučaju, radniku nisu dostupna nikakva pravna sredstva kojima može pobijati odluku Zavoda koji poslodavcu daje odobrenje za otkaz. Radnik može u građanskom postupku tražiti naknadu štete zbog očigledno neopravdanog otkaza, ali ni u takvoj tužbi on ne može pobijati odluku Zavoda. Kako odluka Zavoda utiče na prava radnika, onda njegovi interesi (kao osiguranika) moraju biti zaštićeni u postupku pred tim organom.

Stoga sud zaključuje da se osiguraniku iz ugovora o osiguranju troškova pravne zaštite mora priznati pravo na slobodan izbor advokata u postupku pred javnim organom koji poslodavcu odobrava otpuštanje radnika. U kontekstu ekonomskog

uticaja na šeme osiguranja, Sud napominje da države članice i osiguravajuća društva mogu u određenim slučajevima postaviti ograničenja troškova koje će snositi osiguravač, ali ne mogu osiguraniku uskratiti pravo na slobodan izbor advokata.

4. Kratak osvrt na presudu

Kako to često biva u Evropskom pravu, u ovom predmetu je bilo neophodno proveriti da li specifični nacionalni pravni koncepti potpadaju pod opšte formulacije kojima se evropski zakonodavac služi u pravnim aktima kako bi obuhvatio različite pravne institute koji postoje prema različitim nacionalnim pravima. Konkretno kod osiguranja troškova pravne zaštite, može doći do razmimoilaženja u stavovima između osiguranika i osiguravajućeg društva. Dok osiguranik ima potrebu da poveri predmet advokatu u kojeg ima poverenja i za kojeg smatra da će adekvatno štititi njegove interese, osiguravajuće društvo ima interes da posluje s advokatima iz unapred uspostavljenog „panela“, sa kojima ima unapred definisane uslove saradnje. Istovremeno, do razmimoilaženja može doći u kontekstu poimanja konkretnog postupka kao postupka koji spada pod pojam osiguranog slučaja, odnosno aktivira prava iz osiguranja. U tom smislu Evropski sud je zauzeo stav da formulacije iz člana 4 Direktive navode dve vrste pravnih postupaka koji su obuhvaćeni Direktivom, s jedne strane (*proceedings*) kao sudski postupci i s druge strane (*enquiries*) kao istrage, upiti ili druge vrste postupaka koje strogo govoreći nisu sudski postupci, ali utiču na prava ili obaveze osiguranog lica, pa samim tim ono ima interes da ga i u takvom postupku zastupa advokat po slobodnom izboru. U konkretnom slučaju postupak pred Zavodom koji treba da odobri kvalifikaciju radnika kao viška spada pod takvu vrstu upita/istrage, odnosno postupka u širem smislu. Dok s jedne strane nacionalni zakoni i osiguravajuća društva ne smeju uskraćivati opšte pravo na slobodan izbor advokata, Sud je ukazao na to da slobodan izbor advokata ne isključuje mogućnost da se u određenim slučajevima postave ograničenja troškova koje će snositi osiguravajuće društvo prema slobodno izabranom advokatu.